

Diyarbakır Kenti Çevre ve Sindirim Sistemi Enfeksiyonları Atölye Çalışması Raporu

DIYARBAKIR TABİPLER ODASI ÇALIŞMASI

Birincisi 1995 yılında gerçekleştirilen ve her yıl tekrar edilmesi öngörülen çalışmanın ikincisi ekteki program çerçevesinde, Sıtma ve Tropikal Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Merkezi salonunda yapılmıştır. Toplantıya ekteki katılımcı kuruluşlar çağırılmış ancak Sağlık Müdürlüğüne bağlı birim ve şube müdürlükleri ve sağlık ocakları - AÇS merkezleri temsilcileri (Şehitlik ve Bağlar 2 no'lu sağlık ocakları hariç), İl Tarım Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkarlar Birliği, Esnaf Dernekleri, Et Balık Kurumu ile Merkez İlçe Belediyeleri katılmamıştır.

Süreç içinde yapılan sunu ve tartışmalar sonucunda beş yıl önceki var olan durum esas alınarak nasıl bir değişim gösterdiği irdelenmiş, gelinen nokta ve buna yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. DURUM ANALİZİ

1.1. Sosyoekonomik özellikler:

Kentin sosyoekonomik durumunda ciddi bir değişikliğin olmadığı; işsizliğin, yoksulluğun ve eğitimsizliğin önemli sorun olmaya devam ettiği, geçmişle karşılaştırıldığında göç olgusunun azaldığı ancak toplumun adet ve geleneklerinde kentleşmeye bağlı belirgin değişikliklerinde olmadığı, topluma hizmet veren kuruluşların (Belediye, sağlık, eğitim v.b.) kaynak ve personel sıkıntılarının hala sürmekte olduğu gözlenmiştir.

1.2 Çevre koşulları :

Su, Su Şebekesi ve Klorlama :

Kentin Gözeli, Anzele, Hamidiye, Yeniköy kaynaklarından ortalama kışın 1300 lt/sn, yazın 750-800 lt/sn su verilebilmektedir. Ancak, gereksinimin verilen miktarın üç katı olduğu öngörülmektedir. Aradaki fark nedeniyle kentte yoğun su kesintileri uygulanmaktadır. Bu da şebekede yarattığı negatif basınç yüzünden su kontaminasyonu (kirlenmesini) artırmaktadır. Su eksikliğini karşılamak amacıyla apartmanların tahminen % 40'ının artezyen açtığı ve buralardan elde ettiği suyu kontrolsüz olarak kullandığı, artezyen açtırmayanların ise özel şirketlerin tankerlerle sattığı denetimsiz suyu kullandığı belirlendi.

Halen şehrin su gereksiniminin önemli bir kısmını sağlayan Gözeli kaynağının koruma projesinin yapıldığı ancak uygulanmadığı belirlendi.

Su şebekesini, Bağlar Sementi'nde % 95, Suriçi'nde % 30, geri kalan semtlerde ise % 50 oranında yenilendiği, çalışmaların sürdürülmemekte olduğu gözlemlendi.

Kentin kot farkları nedeniyle geneline eşit düzeyde su ulaştırılmadığı, tüketicinin gereksinimini karşılamak üzere konutlarına emici tabir edilen su pompalarını taktıkları, bunun da şebekede olağan dışı bir negatif basınç oluşturarak suyun kontaminasyonunu artırdığı belediye yetkilileri tarafından ifade edilmektedir. Suyun klorlanmasının otomatik olarak gerçekleştirildiği, 1999 yılında yapılan ölçümlerde bakiye klor düzeyinin % 16.6 oranında yetersiz olduğu, bakteriyolojik analizlerde ise örneklerin % 17.7'sinin kirliliği belirlenmiştir.

Kente yeterli su sağlamak amacıyla sürdürülen çalışmalar Dicle Barajı'nın yapımını gündeme getirdiği, 1995 yılında başlayan çalışmalar sonucunda Barajın tamamlandığı, barajdan kente su getirecek şebekenin % 92'sinin, su arıtma istasyonunun ise % 82'sinin tamamlandığı, DSİ su arıtma istasyonundan kente su getirecek şebekenin ise döşenmesine başlandığı gözlenmiştir. Bu projenin kente 3000 lt/sn su sağlayacağı öngörülmekte olup ileriye yönelik olarak projenin ikinci etabı için de bazı altyapı çalışmalarının sürmekte olduğu sevindirici bir gelişme olarak izlendi.

Sıvı Atıklar:

Atık toplama sisteminin yetersizliği sürmektedir. Buna bağlı olarak su şebekesinin kontaminasyonu ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Şebeke yenileme çalışmaları ihale aşamasına gelmiş, sıvı

atık arıtma tesisinin temeli atılmış ve 20 ay içinde bitirilmesi hedeflenmektedir. Kentin belirli bölgelerinde tarımsal alanlarda kanalizasyon suyunun kullanımı sürmektedir.

Katı Atıklar:

Katı atık sorunu 1995 raporunda belirtildiği gibi sürmektedir. Kent içi evsel atık toplama işlemleri sağlanan yeni araçlara göreceli olarak daha düzenli hale getirilmiştir. Tahmini olarak günde 1000 ton evsel atık toplandığı belediye yetkililerince belirtilmiştir.

Tıbbi Atıklar:

Tıbbi atıkların evsel atıklarla beraber toplanmasının yarattığı sorunlar ve toplu sağlık riskleri halen devam etmektedir.

Gıda Sağlığı:

Kente kaçak et kesimi, taşınması, pazarlaması ile ilgili sorun hala evsel atık toplama işlemleriyle sağlanan yeni araçlara göreceli olarak daha düzenli hale getirilmiştir. Tahmini olarak günde 1000 ton evsel atık toplandığı belediye yetkililerince belirtilmiştir.

Süt ve süt ürünleri ile ilgili sorunlar sürmektedir.

Gıda üretim ve satış yerleri ile ilgili olumsuz tablo sürmektedir. Gıda satışları açıkta yapılmaktadır. Sektörde çalışanların denetimleri ile ilgili sorunlar devam etmektedir. Bu alanda denetim yapacak işgücü yetersizliği ve kurumlar arasında (Sağlık Müdürlüğü, Belediye vb.) eşgüdüm eksikliği vardır. Tüketicinin bilinçsizliği devam etmektedir. 1999 yılı verilerine göre denetlenen işyerlerinin %19.6'sının kurallara uygun olmadığı saptanmıştır.

1.3. Sindirim Sistemi Hastalıkları:

Su ve gıda ile bulaşan hastaların süreyansında ve bildiriminde var olan kurumsal eksiklikler sürmekte, bildirilen olgu sayıları var olan çok gerisinde kalmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesinde su yetersizliğinin etkili olduğu düşünülmektedir. Hastalık örüntüsünde çocuk yaz ishalleri, tifo, dizanteri ve paraziter hastalıkların önemini koruduğu gözlenmektedir.

2. ÖNERİLER

Belediye:

- Kente verilen su kaynaklarının artırılması ile ilgili çalışmalar sürmekte ancak kaynak eksikliği nedeni ile ortaya çıkabilecek gecikmelerin toplumsal maliyetinin yüksekliği nedeniyle projelerin en kısa zamanda tamamlanabilmesi için gerekli ödeneklerin transferi sağlanmalıdır.
- Mevcut su kaynaklarının korunabilmesi için gerekli yasal önlemler acilen uygulanmalıdır. (Gözeli kaynağı koruma alanı yapılaşma ve sanayileşmenin tehdidi altındadır.
- Yapılara imar izni verilmeden önce belediyenin ilgili birimleri tarafından su kaynaklarının korunması için yerinde, gerekli incelemeler yapılmalıdır.
- Su şebekesinin yenilenmesi için gerekli çalışmalar en kısa zamanda bitirilmelidir.
- İhalesi yapılan kanalizasyon şebekesinin ve atık sıvı arıtma tesisinin eşgüdümlü olarak en kısa zamanda bitirilmesi için gerekli kaynak ve işgücü sağlanmalıdır.
- Varolan olanaklarla su sağlanmayan semtlerin sakinlerinin sağlıklı su tüketebilmeleri için tankerle temiz ve dezenfekte edilmiş su sağlanmalıdır.
- Kentte var olan artezyen kuyularında su tüketimi en kısa zamanda

denetim altına alınmalı, kuyuların denetlenmesi sağlanmalıdır.

- Su şirketlerinin denetimsiz olarak su satışları engellenmelidir.
- Eysel katı atıkların toplanması ve depolanmasında Büyükşehir Belediyesi ile İlçe Belediyelerin sıkı işbirliği yapması sağlanmalı, depo alanının bilimsel kurallara uygun olması sağlanmalıdır.
- Kaçak et kesiminin engellenmesi için EBK ile yapılan protokolün en kısa zamanda hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.
- Et kesiminin daha sağlıklı hale getirilmesi için Büyükşehir Belediyesi'nin modern mezbahaya sahip olması gerçekleştirilmelidir.
- Tıbbi atıkların toplanması ve bertarafı konusunda Büyükşehir Belediyesi'nin yasal yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için desteklenmesi gereklidir. Bu bağlamda sağlık meslek odaları, belediye ve sağlık müdürlüğünün sıkı bir işbirliği yapmaları kaçınılmazdır.
- Sınırlı kaynakları ile yukarıda belirtilen yükümlülükleri yerine getirmesi zor olan belediyenin merkezi yönetim tarafından desteklenmesi zorunludur.
- Büyükşehir Belediyesi'nin sağlık merkezinin halkın sağlık alanında eğitimi açısından kullanılması sağlanmalıdır.

Sağlık Müdürlüğü:

- Tıbbi atıkların ilgili yönetmelik uyarınca toplanması sağlanmalıdır.
- Sıtma savaş başkanlığının vektör mücadelesi alanında belediye ile işbirliği yapması sağlanmalıdır.
- Gıda ve işyeri denetiminde belediye ve güvenlik örgütü ile işbirliği yapması sağlanmalıdır.
- Sağlık Müdürlüğü görevine bir Halk Sağlığı Uzmanı'nın getirilmesi ivedilikle sağlanmalıdır.
- Sağlık Müdürlüğü kaynakları koruyucu sağlık hizmetlerinin etkin şekilde verilmesi için seferber edilmelidir.
- Bulaşıcı hastalıkların kontrolü için sağlık personelinin hizmet içi eğitimi ve güdülenmesi sağlanmalı, bu konudaki başarılı sağlık personeli ödüllendirilmelidir.
- Bulaşıcı hastalık sürveyans çalışmaları acilen en etkin düzeye getirilmelidir.
- Kentteki sağlık ocağı eksikliğinin giderilmesi, varolan hizmet kalitesinin yükseltilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Bulaşıcı hastalık ihbarlarının sağlık ocakları başta olmak üzere diğer resmi ve özel sağlık kuruluşları tarafından etkin şekilde yapılması için gerekli girişimler ve denetimler yapılmalıdır.
- Sağlık ocaklarının ve koruyucu sağlık hizmeti veren diğer birimlerinin personel ve alt yapı sorunları en kısa zamanda giderilmelidir.
- Sağlık müdürlüğü sağlık alanında hizmet veren tüm kurum ve kuruluşlarla sıkı işbirliğine girmeli ve koordinasyonu sağlamalıdır.

Üniversite:

- Üniversitenin eğitim alt yapısı Belediye, Sağlık Müdürlüğü vb. kuruluşların sağlıklı ilgili alanlarda çalışan personelin eğitiminde daha etkin biçimde kullanılması sağlanmalıdır.
- Üniversite çevre sorunlarının çözümünde ve düzenlenmesinde ilde örnek kuruluş olmalıdır.
- Üniversite kampusunun atık sorununun, özellikle de tıbbi atık sorununun çözümünde bilimsel kurallar çerçevesinde gerekli önlemler alınmalıdır.
- Üniversite, belediyeler ve esnaf odaları ile işbirliği yaparak toplumun sağlığını etkileyen kurum ve kuruluşların çalışanlarının eğitiminde görev alması sağlanmalıdır.
- Başta bulaşıcı hastalıklar olmak üzere toplumun sağlığını ilgilendiren konularda daha çok araştırma yapmalı ve etkin çözüm önerileri geliştirmelidir.

Milli Eğitim Müdürlüğü:

- Toplumun sağlık bilincinin geliştirilmesi için tüm kaynaklarını seferber etmelidir.

- Okullarda güçlü çevre bilincine sahip öğrenciler yetiştirmek amacıyla ilgili kurumlarla işbirliği yapılmalıdır.
- Öğretmenlerin, öğrencileri eğitimi çok daha etkin olacağından, bireysel hijyen ve çevre sağlığı konusunda hizmet içi eğitime tabi tutulmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla Tabip Odası, Tıp Fakültesi ve Sağlık Müdürlüğü ile sıkı işbirliği yapılmalıdır.
- Öğrencilerin sağlığının korunması ve geliştirilmesi için okul çevre sağlığı koşullarının iyileştirilmesi ve açık satılan gıda maddelerinin önlenmesi için gerekli girişimler yapılmalıdır.

Tabip Odası:

- Meslek odası olarak üyelerinin bulaşıcı hastalıklarla savaş konusunda güdülenmesi açısından gerekli girişimleri yapılmalıdır.
- Üyelerinin karşılaştıkları bulaşıcı hastalıkları etkin şekilde ihbar etmeleri için gerekli girişimlerde bulunmalıdır.
- Bulaşıcı hastalıklar konusunda toplumun eğitimi amacıyla yaptığı çalışmaları arttırmalı, ilgili kurum ve kuruluşlarla sıkı işbirliğini sürdürmelidir.

Demokratik Kitle Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşları:

- Kendi üyelerinin ve toplumun bilinçlendirilmesi ve bulaşıcı hastalıklarla savaşım konusunda ilgi alanlarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Genel Öneriler:

- İstanbul'da düzenlenen HABİTAT II sonrası birçok kentte oluşturulan "Gündem 21" veya "Kent Meclisi" olarak bilinen örgütlenmenin bir an önce hayata geçirilmesi için girişimler başlatılmalıdır.
- Bulaşıcı hastalıklarla savaş konusunda daha etkin çalışabilmesi ve gerektiğinde hızlı bir şekilde önlem alınabilmesi amacıyla ilde "Enfeksiyon Hastalıkları İzleme Komitesi (EHİK)" kurulmalıdır. Bu komite İl Hıfzısıhha Kurulunun onayı ile ve Valiliğe karşı sorumlu olarak çalışmalıdır. Bu komite de görev alacak kişiler:
 - Halk Sağlığı Uzmanı,
 - Enfeksiyon Hastalıkları Uzmanı veya Mikrobiyolog
 - Sağlık Müdürlüğü Temsilcisi
 - Büyükşehir Belediyesi Temsilcisi
 - İl Çevre MüdürüBu komitenin başlıca görevleri;
 - Kentin var olan laboratuvar envanterinin çıkarılması ve kaynakların etkin kullanımının sağlanması
 - İldeki bulaşıcı hastalık örneğinin belirlenmesi ve düzenli olarak izlenmesi
 - Olası salgın durumunda yapılacakları önceden belirleyerek konuya yönelik bir hazırlık planı oluşturması
 - Salgın durumunda hazırlık planları dahilinde müdahaleleri yönlendirmek ve sonuçlarını değerlendirmek.
- Gıda işyerleri ve çalışanlarının eğitim ve denetimlerinde kurumlar arası işbirliği (belediye-sağlık müdürlüğü-meslek odaları) sağlanmalıdır.
- Yerel televizyonlarda halkın sağlık eğitimi için düzenli programlar yapılmalıdır.
- Tıbbi atıklarla ilgili hastane, özel sağlık kuruluşları ve özel laboratuvar yetkilileri ile ortak toplantılar yapılmalı, kentin tıbbi atık toplama ve zararsızlaştırma planının hazırlanması ve hayata geçirilmesi yöntemlerinin belirlenmesi konuları tartışılmalıdır.
- Sağlık kurum ve kuruluşlarında politik atamalar engellenmelidir.
- Yapılan her iki toplantının sonucunda alınan kararların uygulanmasını izleyen komisyonunun kurulması ve bu komisyonun Prof. Dr. Ersen İLÇİN (D.Ü. Tıp Fak. Halk Sağlığı A.D.), Sıddık SAÇI (DISKİ Genel Müdürü), Sait AKALP (Sağlık Müdürlüğü), Dr. Mansur ÖZCAN'ın (Tabip Odası Temsilcisi) görev alması kararlaştırıldı. Bu komisyonun düzenli olarak ayda bir kez toplanması ve gelecek yıl yapılacak toplantının organizasyonunu yapmaları ve gerektiğinde ara kararlar alması kararlaştırıldı.